

d'aquest passatge hi ha referència també a la reducció de la deuda pública, *nixol* pot ser un apellatiu donat al tresor públic del govern local (en un sentit com «caixa pública»). D'altra banda, és més problemàtic l'adj. *nixol* que cita DAG. del *Primer del Crestià* (cap. 121) d'Eiximenis: «mas per home *nixol*, afeminat». No hi ha manera de dir si es tracta del mateix italianisme en un dels seus altres sentits (veg. infra); en tot cas, convé comprovar la lectura d'aquesta forma damunt dels manuscrits del *Primer*.⁵ RCasellas empra les dues variants en *Els sots feréstecs*: «els sants florien dintre els *ninxos* dels altars» (ed. 1923, Barcelona, p. 22), i *ninxols* (p. 157). —⁴ Un ex. de *ninxo* en un escrit mallorquí de 1829, un altre en la poesia de Marian Aguiló, i és la forma que inclou DFig. (1840) i darrerament Moll en el seu *Voc. mall.-cast.* (Palma 1965). —⁵ Escrig posa *ninjo* (j amb valor de ç), però MGadea, que era d'Alcoi, dóna en el seu diccionari *nijo* [= *nicho*] i així el va usar un cop (*Terra del Xè I*, 1.ª Afegitó, p. 6). —⁶ En el nom de lloc, *Ventorriello del ninço*, que és entre el poble i la Platja; probablement, es referia originàriament a una fornícula d'un sant. —⁷ Pel que fa a l'origen de l'it. *nicchio*, el DECH d'acord amb M.-L. (REW, 5910) el deriva del verb *nicchiare* (derivat possiblement d'un nĪD(Ī)C(Ū)LARE 'aniar') 'mostrar-se indecís, ploriquejar', 'pudir', amb les variants *annicchiare* o *rannicchiare* 'ajupir-se, fer-se un cabdell' (ja en Dante, *Purg.* x, 116), veient en aquestes accepcions els reflexos secundaris de 'aniar', o sigui, d'allò que fan els aucellets en el niu. Però JCoromines no troba justificació per a separar *nicchio* 'fornícula' de *nicchio* 'conquilla', com ho fa Meyer-Lübke que deriva aquest darrer de MŸTĪLUS 'marisc', seguint Diez.³⁵ De fet, en una nota recent els esposos Renée i Henry Kahane (*RPbCal.* xix, 1965, 263-4) han mostrat que una base semàntica de 'conquilla' podia ben possiblement donar els dos altres significats del mot italià 'pudenda muliebría' i 'fornícula'. Aquests dos lingüistes, diferint de JCoromines (i de Meyer-Lübke), emperò, han defensat la tesi que *nicchio* fóra una continuació de *(o)NICULA, dimin. d'ONICA 'molusc bivalve', procedent del gr. ONYX que a més de 'ungla', significava 'opercle' i 'molusc bivalve'.⁴⁵ Aquesta etimologia presenta, però, una greu dificultat, car és molt dubtós que el mot en qüestió mai hagués estat d'ús popular per a donar l'it. *nicchio* i dial. *niccio*.

Ninya, ninyar, ninyerola, nnyeta, ninyol, ninyola, ninyolada, V. *llinya Ninyorar-se*, V. *enyorar*

NIABI, 'element metàl·lic de color gris d'acer', derivat culte del nom de *Niobe*, filla de Tàntal; es va dir així perquè sol trobar-se en minerals de tantalí. □ 1.ª doc.: DFa.

DERIV.: *Niòbic* (DFa.).

NIQUEL, de l'al. *nickel* id., pròpiament abreviació⁶⁰

familiar del nom de fonts *Nikolaus* 'Nicolau', malnom que semblen haver donat els miners alemanys en trobar el seu mineral i notar que no els proporcionava el coure que buscaven.

Vegeu Kluge, s. v.

DERIV.: *Niquelador. Niquelar. Niquelat* [Labèrnia 1888]. *Niquèlic. Niquelina. Niquelós*.

CFR.: *Niquelifer* [Lab. 1888].

NIRVANA, 'emancipació final de l'ànima', del sànscrit *nirvāna* 'destrucció', 'extinció'. □ 1.ª doc.: DFa.

Nirvi, nirviós, nirviüt, V. nervi Nispol, nispola, nispolo, nispra, nisprer, nispro, V. nespla

NISSAGA, 'estirp, casta', mot d'origen desconegut; però com que una sèrie de factors suggereixen que podia ser format en època relativament moderna en la llengua, hi ha la possibilitat que fos derivat de *ressaga*, o d'una variant fonètica d'aquest, en el sentit respectiu de 'gent o animal roí'. □ 1.ª doc.: Belv. 1805.

Aquest diccionari qualifica *nissaga* de vulgar i li assigna els corresponents castellans de «ralea, raza», seguit per Lab. (1839) que el dóna en els sentits de 'casta', 'mena'. El valencià Escrig (1851), que fou de Lliria, sembla conèixer *nissaga* però remet a *lisaga* (llegiu amb -ss-) «raza o casta, linaje»; no trobem després aquesta variant amb l- inicial.¹ DAG. també fa ressaltar el caràcter vulgar del mot dient-nos que «popularment s'usa en sentit despectiu, significant ço que en castellà és "ralea" i va en la frase: *mala nissaga*», però a més ens dóna un exemple del seu ús, ja no popular: «aquest nen és molt bon minyó, se sembla a la seva *nissaga*, que tots són bons». El cas és que *nissaga*, d'ús vulgar originàriament, fou abraçat pels escriptors de la Renaixença (un dels quals fou MAguiló mateix) com a una paraula de pura catalanitat i fou incorporat fermament en el llenguatge literari.² Avui s'usa a més en el llenguatge urbà i selecte, però la locució *mala nissaga* es pot oir en el llenguatge general de certes parts. *AlcM* inclou aquest exemple de València: «La sapo se minja tota la *mala nissaga* del camp», on la referència és als paràsits i insectes, i JCoromines la va recollir a Porrera (Priorat, 1936) en al·lusió als esbarzers del camp.³

Pel que fa a l'origen de *nissaga*, totes les etimologies suggerides presenten dificultats greus. Vogel, *Neukat. St.*, 44 (1889) va proposar *NEPTIACA 'progènie', format damunt NEPTIS amb el sufix llatí -ACU, -A. Aquesta base en el sentit que li dóna Vogel és la que més satisfà entre les solucions suggerides tant des del punt de vista semàntic com fonètic, atès que el resultat hauria estat *neçaga i d'allí el pas a *nissaga* no era difícil. Notem a més que un adjectiu amb la mateixa terminació, *ebriacus* (format d'*ebrius*), que és l'origen del cat. *embriac*, cast. *embriago*, fr. *ivrai*, acabà donant el ribag. *biraga* 'cugula' (Navarro, en *Congrés de la Lleng. Cat.*, 228), *viraca* en l'arag. d'Echo, roer. *birago*, formes que suposen una transposició de la consonant líquida com en *capreolus* > *cabirol*. Tanmateix, diver-